

Iepenwacht

In Fryslân en Groningen bestrijden overheden, groen- en private beheerders sinds 2005 samen de iepziekte. Dit gebeurt door de stichtingen Iepenwacht in beide provincies. Door deze aanpak is de uitval teruggedrongen van 10 tot minder dan 1 procent per jaar. Beide stichtingen werken samen, ook bij het beheersen van nieuwe boomziekten en kennisuitwisseling daarover.

Meer informatie en contact

Stichting Iepenwacht Fryslân

Projectbureau: Aequator Groen & Ruimte
Projectleider: Gauke Dam

www.iepenwachtfryslan.nl
info@iepenwachtfryslan.nl

Stichting Iepenwacht Groningen

Projectbureau: Landschapsbeheer Groningen
Projectleider: Hans Eilert

www.iepenwacht.nl
info@iepenwacht.nl

De Es en essentaksterfte

De Es (*Fraxinus excelsior*) is een veel voorkomende boomsoort in Nederland. Hij gedijt van nature het best op voedselrijke, vochtige gronden. Van oudsher wordt de boom als laanboom gebruikt in stedelijke gebieden én voor de houtproductie. In Groningen en Fryslân treffen we hem ook veel aan langs wegen en in erfbeplantingen. Omdat de Es ook groeit op zware klei en bestand is tegen (zilte) zeewind, is hij vanaf de jaren zeventig veel geplant als vervanger van zieke iepen.

De Es bleef lange tijd gevrijwaard van ernstige aantastingen. Dat veranderde in 2009 toen de uit Noordoost-Europa overgewaaide essentaksterfte voor het eerst in Noordoost-Nederland de kop opstak. Inmiddels verspreidt de schimmelinfectie zich als een olievlek over het land en is nader onderzoek, kennisuitwisseling en een gecoördineerde aanpak geboden.

Verspreiding, aantasting en herkenning

De aantasting wordt veroorzaakt door een uit China afkomstige schimmel *Hymenoscyphus fraxineus* die zich door de lucht verspreidt. Op de Chinese Es (*Fraxinus mandchurica*) zorgt deze schimmel slechts voor het verteren van afgevallen herfstblad. Bij andere essensoorten tast de schimmel echter zowel het levend weefsel, de takaanzet als de twijgen aan. Van daaruit kunnen zowel de takken als het hout van de stam worden aangetast.

U herkent de ziekte aan de volgende symptomen:

- **Verkleuring en verwelking van bladstengel en blad.**
- **Ovale bruine vlekken op stam en takken rond twijgaanzettingen.**
- **Indrogen en afsterven van uiteinden takken.**
- **Afstervende kroon met vorming waterloten op stam en takken. Deze nieuwe scheuten hangen als groene wolkjes aan de boom.**

Verloop ziekte

Door Europese samenwerking in de werkgroep *Fraxback* is er inmiddels de nodige informatie over de ziekte verzameld. Het lijkt er sterk op dat een geïnfecteerde boom de schimmel niet meer kwijtraakt.

Dit zegt echter niet dat de boom (snel) sterft. Hoe de ziekte zich ontwikkelt is (nog) niet te voorspellen en is van meerdere factoren afhankelijk. Zo zijn er aanwijzingen dat (half)volwassen bomen de chronische ziekte kunnen overleven. Voor jonge, aangetaste aanplant is de overlevingskans (veel) geringer. De Iepenwachten van Fryslân en Groningen adviseren daarom aangetaste Essen niet te snel/vroeg te saneren.

Worden alle Essen ziek?

In praktijk en uit diverse (Europese) onderzoeken blijkt dat niet alle soorten even gevoelig voor de schimmel zijn. Er liggen dus kansen om tolerante klonen te kweken. Wellicht ontstaan er door natuurlijke selectie ook resistente soorten. Voor het zover is, moet er nog wel wat gebeuren op het gebied van onderzoek en kennisuitwisseling. Tot die tijd is het verstandig om omzichtig met genoemde beheermaatregelen om te gaan.

Soorten waarbij Essentaksterfte kan voorkomen:

- *Fraxinus excelsior* (Gewone es of Europese es)
- *Fraxinus augustifolia* (Smalbladige es)
- *Fraxinus nigra* (Zwarte es)
- *Fraxinus Pennsylvanica*
- *Fraxinus americana*

Beheer en advies

Essentaksterfte is geen iepziekte. Een aantasting betekent niet dat de boom snel dood gaat. Aangetaste Essen kunnen nog jaren leven. Kap dus niet te snel. Temeer daar kappen het verspreiden van de ziekte niet voorkomt, zoals bij Iepen wel het geval is. Spaar gezonde of licht aangetaste bomen. Een klein deel van de Essen is in zekere mate resistent. Deze bomen zijn belangrijk uitgangsmateriaal voor de ontwikkeling van resistente cultivars.

We adviseren dode takken, die gevaar opleveren, en aangetaste twijgen waar nodig te verwijderen. De Stichting Iepenwacht Fryslân test verschillende snoeitechnieken om te bepalen welke techniek een gunstig effect heeft op de ontwikkeling en levensduur van aangetaste Essen. Ruim geïnfecteerd blad waar mogelijk op*.

Streef naar gevarieerde boombeplanting, die uit meerdere soorten bestaat. Het effect van aantasting door een boomziekte is dan veel minder groot.

Zodra er meer informatie bekend is over de aanpak, resistente cultivars en de Friese pilot communiceren we dat via onze websites.

* Essen binnen bebouwde kom zijn in het voordeel t.o.v. die in het landelijk gebied. Het blad blijft daar minder lang liggen, waardoor de schimmel zich minder snel vermeerderd dan in het buitengebied en helemaal in het bos.

